

Nr 123

Utlåtande i anledning av väckta motioner om visst statsanslag till rökavvänjningskliniken i Stockholm.

(3:e avd.)

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Schött m. fl.* (I: 341) och den andra inom andra kammaren av *Gustafsson i Borås m. fl.* (II: 389), har hemställts, att riksdagen måtte besluta att för budgetåret 1961/62 under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 19 000 kronor till rökavvänjningskliniken i Stockholm för anställning av en social kurator med uppgift att sköta efterbehandlingen av de behandlade.

Motionärerna konstaterar inledningsvis, att det oberoende av sambandet mellan rökning och lungcancer i många fall föreligger ett behov av rökavvänjning. Detta gäller för en avgränsad grupp personer som alla av sin rökning erhåller kroppsliga symtom eller psykiskt lidande och fördenskull önskar sluta med rökningen — men inte kan. Det är icke endast fråga om storrökare. En mycket stor grupp av måttlighetsrökare har betydande sjukdomssymtom från olika organ. Behovet av särskilda rökavvänjningskliniker kan därför med skäl anses föreligga. Behovet är rent medicinskt betingat och har ingenting med propagandan mot tobaken att göra.

Motionärerna lämnar herefter vissa statistiska uppgifter samt berör sambandet mellan rökning och vissa sjukdomar. Härutinnan torde få hänvisas till motionen II: 389.

I motionerna lämnas vidare en historik rörande rökavvänjningskliniker-na samt en redogörelse för dessas organisation. Härom anföres i huvudsak följande.

Historik

I november 1955 påbörjades på karolinska sjukhuset på ineliggande patienter med hjärt- och kärlsjukdomar en avvänjningsverksamhet mot tobaksmissbruk. Terapiformen kröntes med framgång. Det visade sig föreligga ett mycket stort behov av rökavvänjning, varför en poliklinisk försöksverksamhet påbörjades på nyåret 1956. Denna försöksverksamhet måste emellertid upphöra den 1 oktober samma år, eftersom lokalerna skulle rivas. Några nya lokaler stod ej att uppbringa, och personalen måste entledigas. Verksamheten återupptogs i nya landstingshuset i Solna den 1 december 1956 efter godkännande av landstinget.

Det goda resultatet föranledde Riksförbundet mot tobaken — till vilket

bland annat 300 läkare nu är anslutna — att ta upp rökavvänjningsidén, och i februari 1958 öppnade Riksförbundet i egen regi sin första rökavvänjningspoliklinik i Årsta. Den följdes snabbt av andra i olika delar av staden sedan Riksförbundets styrelse kunnat konstatera den gynnsamma effekten av kuren och väntelistorna vid ett tillfälle hade stigit till 1 700 personer. Då väntelistorna var avklarade inskränktes verksamheten till den nuvarande vid Nybrogatan i Stockholm. Bidragande orsak till denna inskränkning var även att docent Ejrup, som förestått och ensam arbetat på dessa kliniker, ej kunde fortsätta. Det tog hela hans arbetsdag.

Avsikten med dessa polikliniker var och är — förutom de medicinska behandlingarna — att skapa en möjlighet för forskning på området.

Rökavvänjningspoliklinikernas organisation

Rökklirikerna har måst göras självbärande. Stockholms län ställde lokaler till förfogande för den första polikliniken, men till personal, utrustning och nya kliniker har medel måst anskaffas. Detta har bland annat skett i form av avgifter för kuren.

Första åren uppgick denna avgift till 50 kronor. Den höjdes därefter till 75, och de senaste två åren har kuren betingat ett pris av 125 kronor, när verksamheten visade sig gå med förlust. Medicinkostnaderna har hela tiden ingått i kuren. Trots det högre priset för kuren är verksamheten beroende av en relativt stor tillströmning av patienter. Skulle ett netto uppkomma, går det oavkortat till vetenskaplig forskning på området. Några privatpatienter förekommer inte, utan alla hänvisas till de ordinarie kurerna. Rökklirikerna är öppna mellan kl 8 och 19, och största tillströmningen sker på morgnarna, vid lunchtid och efter klockan 17.

I fråga om behovet av rökklirik och intresset för rökavvänjning konstaterar motionärerna bl. a., att under de fem år rökavvänjningsverksamheten pågått ca 4 000 personer behandlats. Intresset från pressens, radions, televisionens och olika organisationers sida är mycket stort. Det torde enligt motionärerna vara motiverat att även på andra platser än i Stockholm utveckla och fullfölja en rökavvänjningsverksamhet.

Efter att härefter ha redogjort något för forskningsuppgifter m. m., varom torde få hänvisas till motionen II: 389, lämnar motionärerna följande motivering för det begärda statsanslaget.

Docent B. Ejrup har varje år inför Föreningen för invärtes medicin redovisat sina resultat och har publicerat desamma i bland annat Svenska Läkartidningen 1956 och 1959 (5 skrifter), i Brit. Columb. Med. Journal juli 1960 och Annals of the New York Academy of Sciences 1960.

Vid riksstämman 1960 framlade Ejrup en organisationsplan för den fortsatta verksamheten, motiverad av de goda resultat som kunnat redovisas sista året: 88 procent av de patienter som fullföljt kuren slutade helt att röka, 11 procent minskade sin konsumtion till en fjärdedel eller mindre av den ursprungliga konsumtionen. Endast 1 procent misslyckades.

Detta mycket goda primärresultat av kuren skulle kunna bibehållas om

en fortsatt efterkontakt kunde etableras. Detta skulle kunna ske med en social kurator som lärde känna patienterna under kuren och sedan kunde uppehålla kontakten närmaste månaden efter kuren och sedan var tredje månad. En sådan person skulle betyda mycket genom att då även en tillförlitlig statistik över efterbehandlingsperiodens problem skulle erhållas. Frågeställningen inför myndigheter och inför utländska observatörer och besökare är nästan alltid återkommande: Hur går det sedan? Som svar på denna fråga har för de första 1 000 patienterna en follow-up visat att cirka 50 procent återfallit efter 6 månader, ehuru de ej röker så mycket som tidigare och i en del fall övergått till mindre farliga rökverk. (Även om en person röker 1 à 2 cigaretter i veckan kommer han att räknas till dem, som återfallit. Många har *inte velat* sluta helt från början.)

Vid efterkontakandet av denna grupp — som helt lämnades åt sitt öde efter kurens slut — framkom att 95 procent ansåg att kuren var utmärkt. 50 procent av dessa klagade dock över att det ej förelåg någon efterkontakt. En dylik var omöjlig att genomföra dels på grund av tidsnöd, dels på grund av bristande ekonomiska resurser.

Eftersom rökavvänjningsverksamheten nu överlevt en femårsperiod och intresset för densamma är i ständigt stigande och de primära resultaten så goda, bör allt göras för att bibehålla det goda resultatet även på längre sikt.

Ett sätt att lösa denna viktiga fråga är att Riksförbundet mot tobaken erhåller ett anslag på 19 000 kronor att användas till arvode åt en social kurator vid rökavvänjningskliniken i Stockholm med uppgift att sköta efterkontakten med de behandlade samt i anslutning till kurerna biträda med till en kurators verksamhet hörande göromål vad beträffar klientelet. Särskild betydelse har en sådan verksamhet när det gäller ungdomar och barn. Det är att förvänta att dessa i framtiden i större utsträckning än tidigare blir föremål för behandling.

Vi föreslår att ett anslag av 19 000 kronor anvisas för nästa budgetår under elfte huvudtiteln till rökavvänjningskliniken i Stockholm för angivna ändamål. Kuratorstjänsten torde uppföras i 14:e lönegraden. Anslaget bör uppföras som förslagsanslag.

Över motionerna har, efter därom i vederbörlig ordning gjord framställning, medicinalstyrelsen avgivit yttrande, vilket fogats till detta utlåtande (*Bilaga*).

Utskottet. I motionerna I: 341 och II: 389 har upptagits frågan om statsbidrag till en speciell del av Riksförbundets mot tobaken verksamhet, nämligen den av föreningen drivna rökavvänjningskliniken i Stockholm. Motionärerna har därvid framhållit behovet av efterkontakt från klinikens sida med patienterna och förordat statsbidrag till en social kurator, som skulle kunna ombesörja denna kontakt.

Frågan om tobaksrökningens skadeverkningar har under senare år varit föremål för livlig diskussion. Såsom medicinalstyrelsen framhållit, har det ådagalagts, att rökningen i flera avseenden kan inverka ogynnsamt på hälso- tillståndet. Mot bakgrunden härav och rökvanornas utbredning synes det an-

geläget med en vidgad kunskap om rökningens verkningar och om metoderna för rökavvänjning hos personer för vilka detta av medicinska skäl är nödvändigt. Utskottet har därför full förståelse för syftet med de föreliggande motionerna.

När det gäller stödet till forskning rörande tobakens verkningar utgår redan nu betydande belopp. Utskottet vill sålunda erinra om att Aktiebolaget Svenska tobaksmonopolet under de tre senaste åren lämnat bidrag med ca 650 000 kronor till sådan forskning. Utskottet finner det angeläget, att denna bidragsgivning kan fortsätta liksom också att bidrag av forskningsmedel i övrigt kan komma forskningsverksamheten rörande tobaksrökningen till godo.

Utskottet ställer sig däremot tveksamt till ett speciellt statsbidrag för det av motionärerna förordade ändamålet. Även om, såsom medicinalstyrelsen framhållit, den terapeutiska verksamheten vid rökavvänjningskliniken är av sådan beskaffenhet att ekonomiskt stöd från statens sida kan vara motiverat, finner utskottet i likhet med styrelsen, att det inte föreligger tillräckligt material för att bedöma, huruvida det är rationellt att stödet lämnas i form av bidrag för anställande av en kurator. Enligt utskottets mening bör frågan om statsbidrag till rökavvänjningskliniken främst prövas mot bakgrunden av det forskningsarbete som där utföres och inom ramen för de medel som i särskild ordning anvisas till medicinsk forskning.

Med hänsyn till det anförda anser sig utskottet inte kunna tillstyrka motionsyrkandena.

Utskottet hemställer,

att motionerna I: 341 och II: 389 icke må av riksdagen bifallas.

Stockholm den 16 maj 1961

På statsutskottets vägnar:

ERNST V. STAXÄNG

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet har närvarit
från första kammaren: herrar Näsström, Einar Persson, Ivar Johansson, Birger Andersson, Thun, Bergman, Holmqvist, Ragnar Bergh, Rikard Svensson, Anders Johansson, Söderberg, Edström, Birke, Lundström och Sundin; samt

från andra kammaren: herrar Staxäng, Gustafsson i Stockholm, Karls-

son i Olofström, Svensson i Stenkyrka, Blidfors, Almgren, Ståhl, Andreas-
son, fröken Elmén, herrar Cassel, Gustafsson i Skellefteå, Andersson i Knä-
red, fru Holmberg, herrar Blomkvist och Berg.

Reservation

av fröken *Elmén*.

Riksdagens statsutskott,
Riksdagshuset,
S t o c k h o l m.

Genom remiss den 8 april 1961 har Kungl. Maj:t anbefallt medicinalstyrelsen att till riksdagens statsutskott överlämna yttrande över inom riksdagen väckta och till utskottet hänvisade motionerna I: 341 och II: 389.

I nämnda motioner hemställs om anvisande av ett förslagsanslag av 19 000 kronor till den av Riksförbundet mot tobaken drivna rökavvänjningskliniken i Stockholm för anställning av en social kurator med uppgift att sköta efterbehandlingen av de vid kliniken behandlade.

Med anledning därav får medicinalstyrelsen anföra följande.

Under senare tid har frågan om skadligheten av rökvanor tilldragit sig stor uppmärksamhet. Det har ådagalagts, att tobaksrökning i flera avseenden kan ogynnsamt inverka på hälsotillståndet. Det måste betraktas såsom ur folkhälsans synpunkt angeläget, att tillfälle till hjälp kan erbjudas dem, för vilka upphörandet med tobaksbruket är nödvändigt eller önskvärt, såsom t. ex. vid behandling av ett sjukdomstillstånd.

Den av rökavvänjningskliniken i Stockholm bedrivna verksamheten torde, såvitt för närvarande kan bedömas, vara av värde i detta hänseende. De i motionerna lämnade uppgifterna visa, att omfattningen av verksamheten är betydande och att man med de meddelade behandlingarna kunnat nå goda resultat i ett relativt stort antal fall. Det bör emellertid betraktas som en brist, att möjligheter saknas att hålla kontakt med de behandlade efter avslutandet av kurerna och därigenom kontrollera behandlingsresultaten på längre sikt. Man saknar också på grund härav närmare kännedom rörande i vad mån resultaten av behandlingarna vid kliniken visat sig vara bestående.

Motionärerna ha bland annat framhållit vikten av en tillfredsställande efterkontroll, och förslaget om anställande av en socialkurator tar närmast sikte på att åstadkomma möjligheter härtill. Någon mera ingående utredning angående denna befattningshavares uppgifter eller angående omfattningen av dennes arbete har emellertid icke lämnats.

Medicinalstyrelsen vill under åberopande av vad ovan anförts ansluta sig till uppfattningen, att den terapeutiska verksamheten vid rökavvänjningskliniken är av sådan beskaffenhet, att ekonomiskt stöd från statens sida i och för efterkontroll är motiverat. Ett sådant stöd bör förbindas med viss insyn i verksamheten från det allmännas sida. Motionerna lämna emellertid enligt styrelsens åsikt icke tillräckligt material för bedömande av huruvida det är mest rationellt, att stöd lämnas i form av ersättning till täckande av kostnaderna för anställande av en social kurator.

I handläggningen av detta ärende ha deltagit generaldirektören Engel, överdirektören Björkquist, medicinalråden Frostner och Bolin, den förstnämnde föredragande, samt t. f. byrådirektören Ahlberg.

Arthur Engel

Ivar Frostner

/ Kay Gunnar Wilow